

HEYDƏR ƏLİYEV LƏ BAĞLI XATİRƏLƏRİM*

Bu təkrarsız, əvəzolunmaz böyük düha haqqında silsilə xatirə yazmaq mənim üçün həm çox məsuliyətli, həm də ən şərəfli, müqəddəs bir yaddaş salnaməsidir. Mən bu xatirələrimdə çalışmışam ki, heç bir artıq əlavəyə yol verməyim. Çünki mənim bu yazımda adı çəkilən insanların, demək olar ki, əksəriyyəti sağdır və onlar ulu öndərlə mənim görüşlərimin şahidi olublar. Hələ ölməz prezidentimizin mənim haqqımda elə sözləri, fikirləri olubdur ki, mən təvəzökarlıq edib onları bu yazıma əlavə etməmişəm.

1961-ci il idi. Mən Teatr İnstitutunda oxuyurdum. Atam Muxtar Nağıyev Bakıya ezamiyyətə gəlmişdi. O vaxt atam Naxçıvan MSSR Nazirlər Soveti yanında Yol İstismar İdarəsinin rəisi idi. Mənə dedi ki, axşam səni qohumumuz Leyla xanımgilə aparacağam. Mən ondan soruşdum ki, Leyla xanım kimdir? Dedi ki, əsl-kökü irəvanlıdır. Onun atası mənim atamın həm dostu idi, həm də kirvə qohumluğumuz var idi. Axşamüstü atam Leyla xanım üçün Naxçıvandan gətirdiyi kişimi üzümü götürüb köhnə "İnturist"dən birbaşa Zevin küçəsi 4 ünvanında yaşayan Leyla xanımgilə gəldik. Bu ünvan mənə tanış idi. Çünki o vaxt "Ədəbiyyat və İncəsənət" qəzeti bu ünvanda yerləşirdi. Leyla xanım qapını açanda atamı görcək çox sevindi. "Ay mənim Əfşan xalamın yadigarı" deyib atamı qucaqlayıb öpdü. Biz otağa girəndə yan otaqdan Gülarə xanım Əliyeva çıxdı və atamla mehribancasına görüşdü.

- İndi Heydər də gələcək, biz irəvanlıların paxlalı plovunu çox xoşlayır.

Az sonra Heydər Əliyev gəldi. Atamla çox mehriban görüşdülər. Biz süfrə arxasında Leyla xanımın Naxçıvan qovurması ilə paxlalı plovunu yedik. Leyla xanım atamın qardaşlarının, bacılarının necə mehriban olduqlarından ürək dolu-su danışır, uşaqlıq, gənclik illərini vərəqləyirdi.

O vaxt Heydər Əliyevin rütbəsi

polkovnik idi. Atam mənim Teatr İnstitutunda oxumağımdan, rejissor olmaq həvəsindən söz açdı. Görkəmli rejissor Tofiq Kazımovun təşəbbüsü ilə Akademik Dram Teatrında səhnə fəhləsi kimi işə düzəlməyimdən danışdı. Mənim bu addımı Heydər Əliyev razılıqla qarşıladı. Çünki o özü də hələ uşaq yaşlarından Naxçıvan şəhər Pioner və məktəblilər evində görkəmli rejissor və aktyor Miribrahim Həmzəyevin rəhbərlik etdiyi dram dərnyində baş rollarda çıxış etmişdi. Xüsusilə "Ağlar və qaralar" tamaşasına görə xüsusi diplom və qiymətli hədiyyələrlə mükafatlandırılmışdı.

Leyla xanım atamın gəlişinə o qədər sevinirdi ki, tez-tez "Ay mənim Əfşan xalamın yadigarı" deyirdi. Sonra çay süfrəsində Heydər Əliyev anamla orta məktəbdə birgə oxumaqlarından, Pedaqoji Texnikumu əla qiymətlərlə bitirməklərindən, voleybol komandasının üzvləri kimi məşqçi İbrahimxəlil Axundovun rəhbərliyi ilə 1937-ci ildə birgə spartakiadaya getmələrindən söhbət açdı. Heydər Əliyev atama və mənə məlum olmayan bir əhvalatı danışdı. Dedi ki, 1939-cu ildə Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunun buraxılış məzunlarının venetkasi hazırlanan vaxt texnikumun direktoru Kazım Talibova töhmət verilmişdi. Ona görə ki, venetkada Pakizə Abbasovanın şəkli ən yuxarıda vurulmuşdu. Pakizə xanım isə mülkədarın qızı olduğu üçün Kazım Talibovu siyasi sayıqlığını itirməkdə günahlandırmışdılar. O isə demişdi ki, "Pakizə Abbasova həm dərs əlaçısıdır, həm də qızların içində ən gözəlidir". Bu sözdən sonra atam dönüb mənə baxdı və dedi: Evimizdə olan venetkada Heydər Əliyevin şəklini sənə göstərərəm.

İndi o venetka Heydər Əliyev Fondunda nümayiş etdirilir.

* * *

1940-1950-ci illərdə Heydər Əliyev Naxçıvanda KQB-də işləyən zaman onun ən yaxın dostlarından biri də İsa Məmmədov idi. O, Naxçıvan şəhər İnternat Məktə-

binin direktoru, sonralar isə Naxçıvan MSSR-in mədəniyyət naziri olmuşdur.

Mən həmişə Bakıya gələndə İsa müəllim mütləq Heydər Əliyevə Naxçıvanın matahları sayılan Şaxtaxtı qovunu, Nəhrəm pendiri, Ordubadın gül və qoz mürəbbələrinə və kişimişi üzüm göndərirdi. Mən dəfələrlə Heydər Əliyevin yaşadığı "Cənub" mehmanxanasının yanındakı evə bu pay-puşu gətirirdim. 1964-cü ilin fevral ayında mən qatardan düşüb Heydər Əliyevgilə gəldim. İstirahət günü idi. Zəngi çaldım. Özü qapını açdı və diqqətlə mənə baxdı. Mənə tanış gəlişən, sən kimsən? — dedi. Dedim Heydər müəllim, mən Muxtar Nağıyevin oğluyam. Siz məni Leyla xanımgildə görmüzsünüz. Mən Muxtar Nağıyevin oğlu olduğumu deyəndə - hə, hə, yadıma düşdü. Keç içəri, - dedi.

- Ay Zərifə, mən sənə bir hadisə danışmışdım ha, o xanımın oğludu - dedi.

Səhər süfrəsinə oturduq. Heydər Əliyev 1947-ci ildə anamın doğuş vaxtı vəfat etdiyini və atamın dəfn mərasimində "Pakizə, sən mənim birinci və sonuncu məhəbbətim oldun" deməyini xatırlatdı. Sonra o, İrəvanda Leyla xanımla atamgilin yaxın ailə olmaqlarından danışdı.

* * *

1964-cü ildə Naxçıvan MSSR-in yaranmasının 40 illiyi münasibətilə böyük hazırlıq işləri gedirdi. Çünki yubiley tədbirinə Azərbaycan Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi Vəli Axundov başda olmaqla bütün büro üzvləri və dövlət olunmuş qonaqlar Naxçıvana gələcəkdə. O vaxt Naxçıvan şəhəri ilə dəmir yol vağzalının arasındakı magistral çox bərabad vəziyyətdə idi. Ona görə də təcili olaraq yeni yol salınmalı idi. Bu yolun salınmasını Naxçıvan vilayət Partiya Komitəsinin birinci katibi Hacıağa İbrahimov atama həvalə etmişdi. O vaxt atam Muxtar Nağıyev Naxçıvan MSSR Nazirlər Soveti yanında Yol İstismar İdarəsinin rəisi idi. Yaxşı yadımdadı. Bu işi yubiley tədbirlərinə qədər çatdırmaq üçün Ordubad rayonunun çaylarından maşınlar gecə-gündüz çınqıl daşıyırdı. Gecə projektorlar altında dayanmadan iş gərdirdi. Nəhayət, yubileyə qədər yeni yol inşa olundu. Bu gün də hə-

min yol öz gözəlliyini və abadlığını saxlayıb. Gələn qonaqlar dəmir yol vağzalında orkestr və gül-çiçəklə qarşılandı və təzə yolla şəhərə gəldilər. Yubiley tədbiri N.Nərimanov adına şəhər stadionunda keçirildi. Vilayət Partiya Komitəsinin birinci katibi Hacıağa İbrahimov öz çıxışında atamın az müddət ərzində ərsəyə gələn bu yolun inşasında çəkdiyi zəhməti yüksək qiymətləndirdi və ona Naxçıvan MSSR-in Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fəxri fərmanının verilməsi münasibətilə təbrik etdi. Mən həmin tədbirdə atamın yanında oturmuşdum. Əslində mənim oturduğum yer atamın baş mühəndisi Həsən Salahovun yeri idi. Onun anası ağır xəstə olduğundan gəlməmişdi. Sonra Naxçıvan şəhər İnternat Məktəbində böyük qonaqlıq oldu. Həmin qonaqlıqda Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsinin katibi Hacıbaba Əfəndiyev gəlib atamla görüşdü və atamı Vəli Axundova təqdim etdi.

—Vəli Yusifoviç, bu Muxtar Nağıyevlə mən Nərimanov adına Tikinti Texnikumunu birgə oxumuşuq. Mənim həyatda ən əziz və vəfalı dostumdur:

Vəli Axundov atamla görüşdü və yeni yol münasibətilə atama təşəkkür etdi. Atam Vəli Axundovdan bacanağı Ələkbər İsmayılovu və onun həyat yoldaşı Sürəyyə xanımı soruşdu. Onlara öz salamını yetirməyi xahiş etdi. Ələkbər İsmayılov vaxtilə Naxçıvanda səhiyyə naziri işləmişdi və xanımı da gözəl həkim idi. Bizim ailə ilə çox mehriban dostluq əlaqələri var idi. Oğlu Nazimlə tez-tez Bakıda görüşüb, evlərinə qonaq gərdirdim.

Həmin banketdə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Vəli Axundov muxtar respublikamızın yetirməsi, o vaxt Azərbaycan KQB-nin sədr müavini işləyən Heydər Əliyevə general-mayor rütbəsi verilməsini elan etdi. Hamı bu xoş xəbəri gurultulu alqışlarla qarşıladı. Atam Muxtar Nağıyev, o vaxtın ziyalıları Kazım Kazımov, Qasım Rəcəbli, Təvəkkül Heydərov, Ənvər Vəzirov və başqaları gəlib Heydər Əliyevi təbrik edib onunla xatirə şəkli çəkirdilər. Həmin gecəni Azərbaycan KP MK-nın katibi Hacıbaba Əfəndiyev axşam qonaq evində yox, bizdə qaldı və atamla söhbət etdilər.

* * *

1971-ci ildə mən C.Məmməd-quluzadə adına Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrında rejissor işləyirdim. İlk işim Xanımana Əlibəylinin "Dovşanın ad günü" pyesi oldu. Həmin tamaşa çox uğurlu alındı və Bakıdan gələn Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin nümayəndəsi tərəfindən bəyənildi. Bu yaxşı quruluşa görə məni Soçiyə "İzvestiya" sanatoriyasına istirahətə göndərdilər. Sanatoriyadan qayıdıb Bakıya gələndə atamla görüşdüm. O dedi ki, mən bu gün Naxçıvana qayıtmalı idim, lakin Leyla xanım qoymadı. Dedi ki, bu gün nəvəmin ad günüdür, səni də özümlə aparacağam. Axşamüstü atam hədiyyə aldı və mənimlə birlikdə Leyla xanımgilə gəldik. Leyla xanım çoxlu şirniyyat bişirmişdi. Biz hər üçümüz birlikdə maşına əyləşib Əzim Əzimzadə adına Rəssamlıq Texnikumunun yanında yerləşən Heydər Əliyevin bacanağı Fərrux əminin yaşadığı evə gəldik. Biz evə yaxınlaşanda bu vaxt Zərifə xanım və övladları maşından düşdülər. Gözlənilmədən maşının arxa qapısından Heydər Əliyev düşüb atamla qucaqlaşmış görünürdü və dedi: Bu şair-rejissor oğlundur da? Atam dedi bəli, teatrda işləyir.

- Mənim tədbirim olduğu üçün ad günündə iştirak edə bilməyəcəyəm. Sabah axşam tərəfi Mərkəzi Komitəyə gəl, səninlə söhbətim var.

Ad günü çox maraqlı keçdi. Belə ki, Heydər Əliyevin bacanaqları Fərrux Məmmədov, həkim Ağalı Babayev, qayını həkim Tamerlan Əliyev atamla köhnə dostlar kimi görüşdülər. O vaxt Heydər Əliyevin kiçik qayını Cəmil Əliyev xəstəxanada müalicə olunurdu. O, hazırda Respublika Onkoloji Xəstəxanasının baş həkimidir. Məclisin şirin yerində Amerika Birləşmiş Ştatlarından zəng gəldi. Danışan Heydər Əliyevin bacanağı böyük kimyaçı alim Edison idi. O, ilk növbədə Cəmilin səhhətini soruşdu. Leyla xanım isə Zərifə xanımın, Tamerlan həkimin bu gün yanında olduqlarından və Cəmilin səhhətinin çox yaxşı olmasını bildirdilər. Məclis qurtaranda mən atamdan Amerikadan zəng edən Edison kim olduğunu soruşdum. Atam dedi ki, o əslən ordubadlıdır və mənim mühasibim Əlimərdanovun

qardaşı oğludur. Amerikada elmi təcrübədir.

Sabahısı gün atam Mərkəzi Komitəyə Heydər Əliyevin görüşünə getdi və istirahət günü Zuğulbada qaldılar.

* * *

1971-ci ilin sentyabr ayı idi. Teatr mövsümü təzə başlamışdı. Mən Bəxtiyar Vahabzadənin "İkinci səs" pyesini tamaşaya hazırlamalıydım. Bu vaxt teatrın baş rejissoru Nəsir Sadıqzadə məni kabinetinə çağırıb dedi:

- Ramiq, tamaşanı hazırlamaqdan imtina et. Dedim:

- Nəsir müəllim, nə üçün?

Teatrın direktoru Adil Salmanov ixtisasca kitabxanaçısıdır - dedi - onu işdən çıxartdırıb xalq artisti Miribrahim Həmzəyevi yenidən teatra direktor gətirməliyik. Mən də tamaşa hazırlamayacağam. Sabahısı gün teatrın direktoru məni çağırıb və əmr etdi ki, məşqə başla. Beləliklə, ortada qaldım. Vəziyyət çox gərginləşdi. Mən məcbur qalıb Naxçıvan MSSR mədəniyyət naziri Xalq yazıçısı Hüseyn İbrahimovun yanına gəldim. Ona vəziyyəti olduğu kimi danışdım və xahiş etdim ki, məni ordan azad etsin. O, əvvəl narazılığını bildirdi. Lakin mənim qəti inadımı görüb dedi:

- Şahbuz rayon musiqi məktəbinin direktoru yeri boşdu, bəlkə ora gedənsən.

Mən dərhal razı oldum və sabahısı gün əmrimi aldım. Cəmi 10 gün idi ki, Şahbuzda işləyirdim. Bu vaxt orta yaşlı bir nəfər musiqi məktəbinə gəldi və özünü təqdim etdi: Mən kənd məktəbində işləyirəm, adım da Valeh müəllimdir.

Taniş olduq və gəlişinin məqsədini soruşdum. O, bacısı oğlu Şamilin şərlənib 8 il iş aldığını və dəfələrlə Heydər Əliyevə məktub yazıb heç bir cavab ala bilmədiyini söylədi. Dedim Valeh müəllim, məktubu haradan göndərmisiz? Dedi Şahbuz rayon poçt şöbəsində. Mən güldüm və dedim ki, o məktublar Şahbuzdan o yana çıxmayıb. Sən hadisəni olduğu kimi Heydər Əliyevin adına yaz, mən göndərəm. O, sabahısı gün Heydər Əliyevə ünvanladığı məktubu gətirib mənə verdi. Mən məktubu oxudum və Valeh müəllim dedim ki, narahat olmayın, mən Naxçıvandan yola salacağam. Lakin mən məktubu yola

Ramiq MUXTAR,
şair-dramaturq,
Prezident təqaüdçüsü.

salmamış Şahbuzun ziyalıları ilə Şamil Qəhrəmanov haqqında söhbət etdim və bu hadisədə onun cinayəti olub-olmadığını soruşdum. Şahbuzun sabiq birinci katibi Mənaf Xudiyev, keçmiş rayon icra komitəsinin sədri Əsəd Quliyev, ziyallılardan Bayram Qurbanov, Bahadır İbrahimov mənə dedilər ki, o cinayəti törədən rəhbər vəzifədə işləyən bir şəxsin yaxın qohumudur.

Hadisə belə olub. Dağ kəndindən "Q" adlı qız (ad şərtidir) Şahbuz rayonuna 3 aylıq satıcılıq kursuna gəlib. Həmin qız Şahbuzda qohumu olan Məhəmməd kişinin evində qalır. Qıza dərs keçən "D" (ad şərtidir) bu qızı yoldan çıxarıb və qız hamilə olur. Rayon camaatı bilməsin deyər qızı Naxçıvan doğum evinə gətirir və təcili 20 yaşlı Şamilə həbs etdirir. Hakim Şamilə şərt qoyur, ya qızla evlən, ya da 8 il iş alırsan. Şamil isə bu cinayətdən xəbərsiz olduğunu söyləyir və 8 il iş almağa etiraz etmir.

Beləliklə, hakim Şamilə iş kəşib Bakı həbsxanasına göndərir. Qızı doğduğu uşaqla xəstəxanadan çıxaran həmin cinayətkar yolda uşağı çayın qırağına atıb rayona qayırdılar. Bir gündən sonra çobanlar uşağı ölmüş vəziyyətdə görüb milisə xəbər verirlər.

Mən Valeh müəllimin ulu öndərə ünvanladığı məktubu götürüb Naxçıvana gəldim və Leyla xanım kiçik bir məktub yazdım:

- "Çox hörmətli Leyla xanım!

Salamlar. Sizə bu məktubu yazan qohumun irəvanlı Muxtar kişinin oğludur. Sizdən xahiş edirəm, siz Cəmilin canı bu məktubu Heydər Əliyevə çatdırın. Bu kasıb oğlan günahsız həbs olunubdur".

(davamı növbəti saylarımızda)

*Redaksiyadan:

Hörmətli şair-dramaturq, prezident təqaüdçüsü Ramiq Muxtar "Heydər Əliyevlə bağlı xatirələrini" adlı ayrı-ayrı görüşlər toplusunu "Respublika" qəzeti redaksiyasına təqdim etmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin anım günü ərəfəsində xatirənin son dərcə maraqla qarşılanacağını nəzərə alaraq onu oxuculara təqdim edirik.

Mitəlif Ramiq Muxtarın öz təşəkkürümüzü bildiririk